

نېغمەت قامزاي ۇلى

ساعىم جىلدار

شىنجاڭ خالىق باسپاسى

نېغمەت قامزاي ۇلى

ساعىم جىلدار

شىنجاياڭ خالىق باسپاسى

۲۰۰۷ ءۈرىمچى

图书在版编目 (CIP) 数据

虚幻的年代:哈萨克文\尼合买提·哈木扎著 . — 乌鲁木齐:新疆人民出版社,2007.2

ISBN 978—7—228—10878—7

I. 虚… II. 尼… III. 长篇小说 — 中国 — 当代 — 哈萨克语(中国少数民族语言) IV. I247.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2007) 第 016980 号

责任编辑:阿布都哈依木

责任校对:马吾提

封面设计:夏提克

虚幻的年代(哈萨克文)

新疆人民出版社出版

(乌鲁木齐市解放南路 348 号 邮编:830001)

新疆新华书店发行

新疆八百印务有限公司印刷

850×1168 毫米 32 开本 5.5 印张 2 插页

2007 年 4 月第 1 版 2007 年 4 月第 1 次印刷

印数:1—2500

ISBN 978—7—228—10878—7

定价:10.00 元

جاۋاپتى رەداكتور: ^۶ابدىقايىم زىكىريا ۋلى

جاۋاپتى كوررەكتور: ۋاۋلىت ۋىللىس

مۇقاباسىن كۈركەمدەگەن: شاتتىق اغسا

ساعِم جِلْد اَر

✱

شىنجاڭ خالىق باسپاسى باستردى
 (۶ۇرۇمچى قالاسى وختۇستىك ازاتتىق كوشەسى 348 - اۋلا)

شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەنىنەن تاراتىلدى

شینجیاڭ بابای پاسیا شه کتی سهریکتیگنده یاسلدی

فورمات $1/32$ ، 850×1168 ، 5.4375 باسپا تاباق

2007 - جىل، ۱ - ساقۇر، 1 - باسپاسى

2007 - جىل، ۱ - ساقىر، 1 - باسلىقى

تیراجی : 1 — 2500

ISBN 978 — 7—228—10878—7

باعاسى: 10.00 يۋان

مازمۇنى

1	جول
21.....	ەسكىدەن قالغان ۋېرەلەس
44.....	جانارگۈل قانداي ارۋ
63.....	ساندەنۋ سازى
67.....	جىلان
72.....	قىرتتار قىلىسقاندا
86.....	قوناق
97.....	ۋېز سوعىسقا بارغاندا

جول

(مەسىلە)

1

بىزدىڭ ئاۋىل - الپ تىيانشانىڭ ورتا سىلەمدەرىنىڭ
بىرى، بىلەننىڭ توغرىتارداۋاۋدانىنا قاراستى جولى جوعارىراق
بىتكەن كوكجوتانىڭ ئۈستىن جايلاۋ، استىن قىستاۋ ەتپ،
كۈزبەن كوكتەمدە بالاقتاي كەلىپ بىلە وزەننىڭ جاعاسىنا
جاقسىن بىتكەن كۈرە جولىدىڭ بويىنداعى، تۈيە بويى
كورىنبەيتىن اق شىلى جازىق - اقتۇبەككە بىتىراي قونىپ،
تاپ وسى كۈنگى جەردە وتىراتىن.

بىراق، قازىرگىدەي كوك تەرەڭى كۈلەڭكە ئۈسىرىپ
ساپ تۈزەگەن كۈركەم كۈشەلى، باۋ-باقشالى، كوك
كەرىشتەن كۈتەرىڭكى كۆپ ۇيلەر سالىنىپ ىرگەلەس جاتقان
قالىڭ مالسى، تۇتاس توراپتانعان توك جولى، جارىسا
تورلانغان اۋىزىسۇ قۇبىرى، ورمان بەلدەۋلەرى جانە
قاتىناستارى، سىمداي تارتىلغان تاس توعان مەن تاقتايداي
تۇرۇ اتىز-الاڭدارى تاغى-تاغىلارى جوق ەدى. بار بولۇۋى
بىلاي تۇرسىن بۈگىنگى تۇرمىستى وندا قىيالدۇ دا مۇمكىن
مەس بولاتىن. قىرەلى تۇراقتاپ قونىس تەپپەگەن، ادام
شالاڭ، جول بويى يەن تۇراتىن.

بۇل 1950 - جىلداردىڭ العاشقى كەزدەرى ەدى. راس،
ناق سول جىلدارى بولاتىن، ول مەنىڭ بالا كۈنىم عوي. ول

كەزدەگى ءبىر جۇرتتان ەندى ءبىر جۇرتقا دامىلسىز كوشىپ - قونۇ، ۇلكەندەرگە قالاي تۇيىلەتىنىن قايدان بىلەيىن، ايتەۋ ماعان ءبىر دابىرالى تاماشا قىمىل سياقتانىپ قىزىق كورىنەتىن. اۋەلى ءار جاڭا جۇرتقا بارغانداى بالا بىتكەن توپتاسىپ تاقيا تاستاپ، سوقىر تەكە وينايتىن توپ ءشي، توبىلعى اراسىن اسىعا كۇتىپ ساعىنىپ تۇراتىنىمىن. سونداى سابللا كوشىپ - قونىپ جۇرەتىن وي مەن تاۋدىڭ ارالىعى وىشا السى مەس، سالت اتتىعا جارىم كۇندىك جول ەدى. وسى كۇندە ەسەپتەپ كورسەم سول ارالىقتا جىل بويى جەتى رەت كوشىپ، جەتى رەت قونادى ەكەنبىز. كوشپەي قالۋدى نامىس، قورلىق كورەتىندىكتەن بە، الدە قونىس ارالىعىنىڭ جاقىندىعىنان با، ايتەۋ باي - كەدەيىنە قاراماي جابللا كوشەتىن ءبىزدىڭ اۋىل.

اسىرەسە اقتۇبەككە قونا قالعاندا ساراعاش باسىنان قىپ - قىزىل مارجانداي مولدىرەگەن توپ - توپ زىرىقتاردى تەرىپ، ونان ارى تامشىباستاۋداى قالىڭ ەرەننىڭ اراسىنان بوج - بوج بولىپ ۇلجىپ پىسقان قارا بۇلدىرگەندەردى تەرىپ ابدەن اۋزىمىز بويالىپ، ءتىسىمىز قامالىپ جالعايق دەگەندە، قىردان ءتۇسىپ جاتقان جالعىز اياق قابىرعا جولمەن تال شىبىق تايلارىمىزدى جارىستىرا شاۋىپ قۇسقوناردىڭ توبەسىنە شىعاتىنبىز.

قۇسقونار - بىلە وزەننىڭ ءبىر يىنتەگىنىڭ ۇستىنىنەن ۇڭىلە قارايتىن وسى ماڭىداى ەڭ بىيىك جارقاباق. ونىڭ اتى - زاتىنا ساي استىڭعى قايتالى قارعا، كەپتەر، سۋ بۇركىت، كۇيكەنتايىلار ۇيا سالاتىن، ءبىرى ۇشىپ، ءبىرى قونىپ جىل بويى بازارى تاراماي شۇلاپ جاتاتىن قۇس مەكەنى. ءبىز وسى بىيىككە شىعا قالعانىمىزدا جەر الەمنىڭ

كەڭدىگىنە كوز جەتكىزە الماي، الدە قايدان كورىنە كەتكەن
 توسىن كورىنەستەرگە تاڭىرقاي اڭىرامىز دا قالامىز. وزىمىزگە
 كەڭ ايدىك الەم بولپ كورىنەتىن جاعاداعى اۋىل ۇيلەرى
 وسى ارادان جۇمىرتقاداي عانا بولپ ارەڭ كورىنەتىن. ۇيدەن
 ۇزاپ شىعپ وسىنشا السقا كەلگەندىگىمىزگە شىتەي
 ۇلكەندىك تانىتىپ ماقتانىپ قالاتىمىز. ال، اۋىلدىن ارى
 ۇشى - قىيرىسىز مۇنارتىپ جاتقان دالانىڭ كەڭدىگىنە
 «بىزدىڭ جەرلەردەن ارى نە، نە جەرلەر، بىزدىڭ تاۋلاردان
 باسقا دا ورقاش - ورقاش تاۋلار، بىزدىڭ سۇلاردان وزگەدە
 تولپ جاتقان توعايى تولقىعان كۇمس جۇلگەلى وزەن -
 سۇلارى بار ەكەن - اۋ!» دەگەندەي كوز ايامىز كەڭەيىپ،
 سۇزىلە، سۇقتانا قاراپ قايران قالاتىمىز. اسپانمەن
 استاسىپ، كوكجىەككە كومىلىپ مۇنارتىپ جاتقان
 قارىسىمىزداعى ابىرالىنىڭ جوتاسى مەن كوكقامىردىڭ
 ۇستىن «جەردىڭ تۇبى سول ما ەكەن، الدە ودان دا ارى
 وسىنداي الا بۇلتتى اسپان، وسىنداي قاراۋىتقان تاۋلار بارما
 ەكەن؟!» دەپ ويلاۋشى ەدىك. «كوز جەتپەگەن جەرلەرگە
 كىمدەر جەتىپ بارا الادى دەيسىڭ» دەگەن سىقىلدى تاغى
 بىر كۇمان ارالاسقان ۇزدىك - سوزدىق سۇراۋلى ۇمىت ۇشقىنى
 ارىدان بۇلدىرايتىن.

وسىنداي ساتتەردە باياۋ سوققان سامال جەل مەن
 الدىمىزدا اققان وزەن سارىلى قۇلاققا ۇرىلىپ، سوناۋ
 كوكجىەكتەن ارى دا تالاي - تالاي قىزىقتى دۇنيەلەر، تاماشا
 جەر - سۇلار بار دەگەندەي سىبىر قاعىپ، شاشىمىزدى تاراپ،
 ۇن - بويىمىزدى ايمالاۋشى ەدى. وسى جەلدىڭ ۇلىنى،
 وزەننىڭ سارىلىنا ۇنسىز قۇلاق سالىپ قىالعا باتقانمىدا؛
 كەمەرلەپ بارىپ اش شەكشە شۇبالىپ سارىۋىرشىنىڭ كەڭ

جازىعىنا شىعەپ، ودان ارى شاڭى عانا كورىنىپ، وشكىندەپ كەتەتىن يەرەك - يەرەك كۆرە جول كوزىمە تۇسكەندە قىالىم قىانغا كەتەپ، كوز الدىما الدەقاندەي كەرەمەت كورىنىستەردى كەلتىرۈشى ەدىم. سول جولىدىڭ ماعان ەڭ جاقىن جەرى وسى تۇرغان قۇسقوناردىڭ باۋرىنان ايلانىپ شىعا كەلەتىن. ودان بىلايى ۇشىنىڭ قايدان كەلىپ جاتقاندىعىن تاعى بىلمەيتىنىمىن. سول تۇستا وسىنشالىق ۇزاققان - ۇزاققارغا سوزىلعان ارىبا - ماشىنالار جۇرە الاتىن جولدى ەڭ اۋەلى كىمدەر باستاپ سالىدى ەكەن؟ وندا السى شالعايلارغا تارتىپ جاتقان قاندەي اسىل ارمان، اق تىلەكتىڭ، جاقسى - جارقىن ءۇمىتتىڭ بۇيداسى بار ەكەن؟ دەگەن وي كوكەيمە كىرىپ تە شىقپايتىن. بالكىم بالا قىالىمنىڭ قىرمانىنا سىماعان بولسا كەرەك.

ءوستىپ جۇرگەنىمىزدىڭ كەي كۈندەرى سارى اتتىڭ ساۋىرىن سابالاپ، ەكى دوڭگەلەكتى اعاش ارىمان زۇلاپ بارا جاتقان قاتتاۋبايدى كورىپ جابىلا جۇگىرەتىنبىز. ويتكەنى بۇندەي جاڭالىق بىزگە وڭاي تابىلا بەرمەيتىن. كەيىرىمىز جەتەپ، كەيىرىمىز جەتە الماي وكپەمىزدى اۋزىمىزعا تىستەپ، دىڭكەمىز قاتىپ، دارمەنىمىز كەتكەنگە دەيىن قالماي جارىسىپ وتىراتىنبىز.

قاتتاۋباي - وسى جولمەن 3-4 كۈندە ءبىر ءوتىپ جامانتى مەن جاڭاشاردىڭ (اۋدان ورتالىعىن وسىلاي اتايتىن ەل سوندا) ارالىعىنا حات تاسىتىن پوچتاشى دەپ ۇلكەندەردىڭ ايتۋىمەن تانىتىنىمىز بولماسا، قاتتاۋبايدىڭ قاندەي ادام ەكەندىگىن ءتۈس توقتاتىپ كۆرە المايتىنبىز. ە، راس تاعى ءبىر تانىتىن سەبەبىمىز - ونىڭ قارا جالدى جاردەي سارى اتىمەن القىن - جۇلقىن كەتەپ بارا جاتاتىنى

بولاتىن. جابىلا جۇگىرىپ شۇلاپ جۇرگەن بىزىن جۇمىسى جوق، مويىن بۇرىپ قاراپ تا قويماي سالدىر-كۈلدەر ەتىپ، جەل كۈنگى وزەن بەتىندەي وركەش-وركەش بولپ تولقىنداپ جاتقان توپىراق جولعا جان بىتىرگەندەي شاڭىن بۇداقتاتىپ شوقاق قاعىپ وتە شىعاتىن. «ويپىر-ايدىڭ ورتاسىنا، بىركەلكى قازىقتاردى قاتار-قاتار قاداپ قويغان دوڭگەلەگىنىڭ كوزىلەسپەي زىمىراپ اينالاتىن-اي!» دەپ تاڭىرقايتىنبىز ارباسىنا. ويتكەنى بىزدىڭ اۋىلدار وتىراتىن جەرلەردە ونداي اربا جۈرە الاتىن جول بىلماۋىش. ەدى. ونداعى ايلاپ-جىلداپ بىر كورىنەتىن جاڭالىق - ەكى تال شەربەگىن تەڭدەپ الپ يە-ءجىپ، اينى-تاراق ساتۋعا باراتىن قۇلاعى قۇلاشتاي قارا ەسەگى بار، ەل «نازەك» دەپ اتايتىن مويىنى قىلپىغان، ساقالى قاۋعاداي، ءوزى قالماقتاي ارقى قارا شال بولاتىن. ەل «نازەك باقالشى كەلىپتى» دەسە بالا بىتكەن جابىلا سوعان جۇگىرەتىنبىز. ودان الاتىن نارسەمىز بولسىن - بولماسىن اينالا قورشاپ، قاۋماجالاپ الپ بىرگەلەس اۋىلداردىڭ بىرىنە ونى دا ۇزاتىپ سالپ بىر-اق قايتاتىنبىز.

ءسويتىپ بۇل جولمەن اندا-ساندا وتەتىن جۇك باسقان، ادام وتىرعان، قاتتاۋبايدىڭ ارباسىنان باسقا دا اربالار، بىرەن-ساران كوڭكە (ماشىنانى كوڭكە دەيتىنبىز وندا) بولۋشى ەدى. ولارعا وىشا قىزىقپايتىنبىز. ويتكەنى، قاتتاۋبايدىڭ ارباسىنداي ەمەس، قىق-شىق ەتىپ بۇراللاڭداپ اسىقپاي باياۋ وتەتىن. ال، كوڭكەگە توسىن جولعىپ قالعاندارىمىز بولماساق، كۈرە سالا جۇگىرگەندەرىمىز جەتە الماي قاراسىنا عانا بىلەسىپ بارىپ قالاتىنبىز. تاۋ كوشىرگەندەي بولپ الدىمىزدان بوران ۇشرا

وتە شىعپ، ۇزاعان سايىن ۇشقان شىبىنداي بولپ بارپ قاراسى وشەتىن.

ۇمىتپاسام 1954 - جىلى عوي دەيمىن، مەنىڭ باستاۋىشتا وقىپ جۇرگەن كەزىم بولاتتىن. كەيىندەپ قاتتاۋبايدىڭ ارباسىن كورمەيتىن بولعامىز. ونىڭ ورنىنا وسى جولمەن وتەتىن اربا - ماشىنالار سانى كوبەيىپ، بۇرىنقىداي تاغىسىق كورىپ تاغىرقامايتىن بولا باستاعامىز. ءالى ەسىمىن قالمايدى، مەكتەپتەن قايتىپ قاسقا جولدىڭ تۇسە بەرسىمەن كەلگەنمىزدە توبەسىندەگى قازدىعان جالعىز تۇتىكشەسىنەن ءتۇتىن بۇداقتانىپ دۇرلىگە ءدۇرس - ءدۇرس ەتىپ تۇتاس دەنەسىمەن جوڭكىلە باسىپ، كۈرە جولدا ءوتىپ بارا جاتقان ءتۇس - تۇرقى بىزگە مۇلدە بەيتانىس ۇلكەن ءبىر نارسەنى الستان كۈرە سالا، كۈنە ادەتتىمىز شەلاپ قويىپ جەتىپ باردىق. (سىزدەر كۇلمەڭىزدەر، راس سولاي بولغان) اۋىلدىڭ 6، 7 ادامى دا جانداپ ىلەسىپ الپىتى. كەيىرەۋىنىڭ اتتارى ۇركىپ جاقىن كەلتىرمەي، انادايىدان وراعتىپ وداعايلانىپ ءجۇر. شىندە قاپ كوتەرىپ، تەزەك تەرگەن ايلەلدەر دە بار.

ءبىز بارساق، «تراكتور - تراكتور» دەسىپ جاتىر ەكەن. اتىن بۇرىن ەستىگەن سياقتىمىن. ۇستىندەگى اينەك تەرەزەلى شاعىن ۇيدە تەرلەپ - تەپشىپ تولىق دەنەلى كۇن اپتاپ، جەل قاقتاپ ءرڭى كۈرەڭىتكەن ءبىر قازاق جىگىت پەن شاش - كىرىپكتەرىنە دەيىن جالىن شالىپ كەتكەندەي ساپ - سارى تۈكتەرى تىكىرەيگەن، موينى قۇرىقتاي ءبىر ورس جىگىتى وتىر. ءتىل قاتىسپاساق تا ءوڭ - تۇرقىنان بەپ - بەلگىلى. كۇن دە ىستىق بولاتتىن، تاڭ - تاماشا بولدىق تا قالدىق. تەسە ءجۇز تەمىر تاباندارى شاقىر - شۇقىر ەتىپ تابانداپ باسقان جەرىن

باۋىرداي تۇراپ سىلكىندىرىپ بارادى. تەز تابانداپ اسمعس دوڭگەلەگەن سياقتى بولغانىمەن *جۇرىسى ونشا ماندىمايدى ەكەن. *بىز سياقتى تالايلىاردى ارتىنا قالدىرىپ كەلە جاتقان بولسا كەرەك. بۇلار دا باياعى قاتتاۋباي سياقتى بىزبەن جۇمىسى بولعان جوق جونىنە كەتە باردى.

جاس وقۇشى بولساق تا *ومىر شەبىنەن، تىرشىلىك تەبىنىنەن شەت قالماي ارالاسا باستاعان، كورىنگەننەن كوز اقى الپ اينالاعا الاسۇرا ەلىكتەپ تۇرعان كەزىمىز ەمەس پە. قىستا قارعا تىعىلىپ، كوكتەمدە باتپاققا باتىپ، جازدىڭ جاۋىن - شاشىنىندا تايىماقتاپ وسى جولدىن وتە الماي جاتقان تالاي ارىبا - ماشىنالىاردى ەلمەن بىرگە جۇگىرىپ *جۇرىپ كەتپەن - كۇرەك اكەلىسىپ شىعارساتىنبىز. وعان ارىپ - شارشادىم دەۋ قايدا، باسقارعا «*بىز ۇستىدىك» دەپ ايتقاننىمىزدا قورازدانا شەرتىيىپ، ەكى مىقىنىمىزدى تايانا قالۋشى ەدىك. نىعان قازۋ، جەر تۈزەۋ، اعاش ەگۋ، جول جاساۋدا مەكتەپكە دە مىندەت بەرىلەتىندىكتەن ۇلىق - اۋسار تىندىرىپ جىبەرمەسەك تە، قارا كۈبەيتىپ قولعا بىس ەتىپ ەڭبەكتەن قالماۋشى ەدىك.

كەينىڭى رەتتەردە سەلبەستىك، مويىن سەرىك، كووپەراتسىيالاىۋ، كوممۇنالاسۋ سىقىلدى جوعارىدان جاڭا - جاڭا ۇندەۋلەر ارت - ارتىنان كەلىپ، ەل قاۋىرت ۇيىمداسىپ جاتتى. ەڭبەك باسىنا بارعاندا، قايتقاندا تۋ كوتەرىپ، توپتاسىپ، ساپ تۈزەپ:

بىرلىك - ۇلى كۇش،

ول بەينە تەمىر،

ول بەينە قۇرىش،

ول بەينە بولاتتان مىقتى... دەپ دۇرىلدەتىپ *ان

سالىپ جۈرەتىن ەدىك. "ار" بىر ارەكت اسا دابىرالى قوزعالتىلىپ ەل كوڭىلى كوتەرىلگەن، رۋحى سەرىپىلگەن تۇتاس ورتامىز شىت جاڭا "تۇس العان" بىر زامان بولپ ەدى. جاقسى زاماننىڭ بايانىن تىلەگەن كارى-جاس، ەر-ايەل دەمەي ەڭبەك دەسە قوتارىلا شىعپ ەشقايسىسىنىڭ دا قالغىسى كەلمەيتتىن.

مەرەكە-مەيرامدارداى زور جىنالىس "بىزدىڭ باستاۋىش مەكتەپتىڭ الاڭىندا، كەڭ دالانى سىلكىندىرگەندەي اسقاقتاعان. سۈملەكت انىمەن باستالاتتىن. ات-وگىزبەن ساي-سالادان اعىلىپ كەلىپ، جىمىنعا جىنالىعان اۋىل ادامدارىنىڭ داۋىسى نەدەگەن ايبىندى شىعۋشى ەدى! سوندا عوي، مەنىڭ قايسى اقىن جازعاندىعى ەسىمدە قالماپتى: ... وتان بىزگە كۈسەم بەردى،

كۈسەمىمىز "ۋىمىر بەردى،

"ۋىمىرىمىز ۈركەندەدى،

قۇش ۇرپاقتار كۈسەمدى ەندى، — دەپ وقۇشىلار اتىنان الدىعا شىعپ داۋىستاپ ۈلەڭ وقىتىنىم.

"بىر جىلى سىرىقتاي ۇزىن الا تايلاق كوتەرگەندەر كەلىپ، اۋىل تۇسىنداى تىڭ قۇلاپ اندىزداپ كەتكەن ويدىم-ويدىم كۈرە جولدىڭ سورايمىنا ارقان تارتىپ، جاعالاتا نومىرلەنگەن اق جاڭقا قازىقتاردى قاعىپ، باس-اياعىن "بىر تۇزۇڭگە كەلتىرىپ ەلدى جول جاساۋعا تۇتاس اتتانىسقا كەلتىردى. گرۇپپالارمەن گرۇپپالار، جەكەلەرمەن جەكەلەر وقۇشىلار دا بار جابىلا باسەكەلەسىپ جول جاسادىق. بۇل دۇنيەنىڭ "وزى كەيدە اساڭ، كەيدە باسەڭ كۈن تالاسقان باسەكە دۇنيەسى ەمەس پە. بەلگىلەنگەن سىزىقتىڭ ەكى جانىنداى توپىراقتى كۈرەك، كەتپەنمەن ويىپ ورتاسىنا

تاستاپ تەگىستەپ قويان جون شىعارىپ جاسالغان سونداغى
 جولدېڭ العاشقى كورىنسى كوز الدىمنان ءالى كەتپەيدى.
 وتە - موتە ونىڭ تۇزۇلىڭى كەرەمەت تاماشا ەدى. جول بولسا
 وسىنداى - اق بولار دەسەتىن ەدىك ونىڭ بىتكەنن كورىپ.
 ەگەر سول تۇستا بىلەتىن بىرەۋ: «بۇدان دا وزگەشە سورتتى
 وڭايلىققا بۇزىلمايتىن جاقسى جول بار» دەسە، كۇماندى
 كوزقاراسقا ۇشىراپ تالاي داۋعا قالار ەدى. راسىندا بۇل جولدى
 جاساۋعا كوپ ۋاقىت، از بولماغان ەڭبەك كۇش كەتتى.

ءىمىز كىشكەنە بالالاردىڭ قۇيرىشاق ءىزىپ،
 ءۇي جاساپ ويناغانى سىقىلدى ەكەن عوي، ەندى ويلاسام. نە
 كەرەڭى بار، جىل ايلانباي جاتىپ شىرىققان ارقانداي بۇناق -
 بۇناق بولىپ جول سىقىننان شىقتى. قايتا جاسادىق. بۇل
 جولعىسى بىلتىرعدان قىينداۋ بولدى. ات - وگىز اربالارمەن،
 زامبىلمەن قۇم - شاعىل اكەلىپ توكتىك. سودان باستاپ ات
 تۇياعىن سۇتپاي جىلدا جاسايتىن بولدىق. بەس جىل، ون
 جىل، ءىپتى جىيرما جىل جاسادىق. ەگىنشى، مالشى،
 وقۇشى، قىزمەتشىلەر بولىپ ارنايى كاسپىتەنگەن اۋداندىق،
 ايماقتىق تاس جول جۇمىسشىلارى دا كەلىپ سان قايتالاپ،
 ۇرانى كوپ، ۇنامى جوق اشتى ايعاي استىندا، اش -
 جالاڭاشتىققا قاراماي كۇندى - تۇنگە جالعاپ جاساي بەردىك.
 سونداغى حالىق گۇڭشىسىنا جوعارىدان زور كورسەتكىشپەن
 جوسپار بويىنشا تۇسەتىن، اتقارىلماسا بولمايتىن، جاعداي
 ايتقاندى جاققا ۇراتىن قات - قابات كوپ مىندەتتەردىڭ ءىر
 ۇلكەن كەسەگى وسى جول ەدى.

جول جاساۋدى ءۇستى - ۇستىنە قۇم شاعىل دەگەندى
 جاعالاتا توگە بەرۋمەن، اياقپەن تاپتاپ دوڭەسىن جاتقىزىپ،
 شۇڭقىرىن تولتىرۋ عانا دەپ بىلسەك كەرەك. زامانىمىزدىڭ

«تەز جەتەمىز» دەيتىن اپتېنقا دارپتەمەلەرنە ساي تالابىمىز دامىپ، ارمانىمىز تۋىنىداپ «بىيلەيدان كەلەر جىلى جاقسىراق بولار» دەيتىن نەگىزسىز دامەلى ۈمىتىپەن قار جاۋىپ، مۇز توڭسا دا توقتاماي جاساي بەردىك، جاساي بەردىك. ايتقانمىزداي ونشا جامان دا بولماغان سىياقتى. ۋىراق، ۋىمىرى كۆپ، ۋىنىمى جوق ەڭبەكتە قۇن بولماغاندا، ەلدە قۇتىم قايدان بولسىن؟! يا ۋۇرۇ ەمەس، يا تىنۇ ەمەس قايرانداغان قايتىقتاي حال كەشىپ، سىفىرىمىز جوعارى شىقسا دا سىقىمىز تومەندەپ، بوداۋعا لايىق بورىم بولماي ەل ەڭسەلەي بەردى. ەندى ويلاسام سىرىقتىڭ باسنا شاۋگىم ۋىلىپ، قاينايدى دەپ جاللىقپاي استىنا وت جاعا بەرگەن ەكەمىز عوي سوندا. سۈيتكەنمەن ەل داۋلى بولسا دا دامۇسىز قوعام بولاما، سالىستىرما بويىنشا ازداپ بىلگەرلىك ۋىلىك بولمادى دەسەك، قۇدايعا كۇنالى بولارىمىز. ول بىلگەرلىك ۋىلىك اركىمنىڭ ەركىنە باقپايتىن قاتال ۋاقىت قادامىنىڭ ەلمىگە ورتاق جۇكتەگەن تايىيعي جاڭا تالاپتارىنان ەكەندىگىن مۇندا ۋىلىدىم. وسى بارىستا جول بىزگە ۋىزىنىڭ زورلانا كۈشەنگەن قاۋىمدىق قارا كۈشتىڭ ۋىنىمى ەمەس، دۇرىس باسشىلىقتى، جاڭا عىلىم - تەحنىكانى قاجەت ەتەتىن اسا كۇردەلى قۇرىلىس ەكەندىگىن تانىتتى. ۋىز تەك تانىمدىق تابىسقا، مول تاجىرىبەگە عانا يە بولىپىمىز.

سول كەزدەگى جولدى — ەنەن كەرىپ وتىرىپ كەڭ لىپ، كەنەرەسىن تاس - كەرىپشىپەن كەپىلدەپ، بارلىق قوسپا ماتەريالداردان تارازعا سالعانداي تەحنىكالىق جولمەن ولشەپ، جاڭا زاماننىڭ ارنايى ماشىنلارنىڭ قۇدىرەتتى كۈشى ارقىلى قۇرىشتاي ەتىپ قۇيىپ شىققان كۈنگە جارىلمايتىن، جاۋىنغا شايىلمايتىن، ۇرساڭ دا ويىلمايتىن

مۇزداي جالتىراغان بۇگىنكى اسفالىت جولىداڭ العاشقى
 ورگانىكالىق ورکەنى بولارنى كىم ويلايتى. قاراپ كورسەم وسى
 جولىداڭ العاشقى توپىراعىن تاستاپ، تاعانىن قالاسقان كوپ
 ادامداردىڭ ءىرى، جاندى كۋاگەرى ەكەنمىن. سول ۇزىن
 ساپاردىڭ قۇمدى شولدىن وتكەن قوڭىراۋلى كەرۋەنىندە مەنىڭ
 دە توعاناعىم بولعان ەكەن. اۋ دەپ پاقىرلانسام بولاتىن
 سياقتى. ءىراق، مىندەتسىپ مەش. كەش قىلۋدان مۇلدە
 اۋلاق ەكەنم قۇدايعا ايان. ونى ءوستىپ اشىپ ايتپاساق،
 اشىپ كورۋگە بولمايتىن بارلىعى دا ۇزاعان ۋاقىتپەن بىرگە
 جولىداڭ تەرەڭ استىندا قالدى ەمەس پە. ءىرى ءولپ،
 ءىرى ءونىپ جاتاتىن مىنا دۇنيەدەگى ءارقانداي نارسەنىڭ دە
 جادىراغان جازىن، قۇلازىعان كۇزىن سىلايتىن قۇدىرەت
 ۋاقىتتىڭ عانا قولىنان كەلەدى ەكەن. اۋ. ۱۱!

بۇگىنكى جول، بۇگىنكى كۈن ەش ۋاقىتتا دا كوكتەن
 تۇسكەن ءاڭىردىڭ جارلىقماۋى ەمەس، شىنىن ايتساق
 پارتىيىمىز بەن ۇكىمەتتىمىزدىڭ بۇرىنقى دۇرىس بولماعان
 ساياسي جول سىلەمىنىڭ تۇرالاعان تۇيىعىن اشىپ، ءتۈيىنىن
 شەشكەن پارتىيا 11-كەزەكتى ورتالىق كومىتەتىنىڭ 3-جالپى
 جىيىنىنان كەيىنگى، ناقتىلاپ ايتقاندا سوڭعى جىرما
 جىلداى جۇڭگوشا ەرەكشەلىككە يە سوتسىيالىزم قۇرۋ جاڭا
 باعىتىنىڭ عىلىمعا، عىلىم ەكونوميكاسىنا تياناقتى تابان
 تىرەگەندىگىنىڭ تابىعى تۋىندىسى. جاڭا عىلىم-تەحنىكا
 كۇشتەرىنىڭ ناقتىلى امالياتى.

بولمىستى مويىنداماۋعا بولما. سول وتكەندەگى
 وبىەكتىۋ احۋال مەن بۇگىنكى شىندىقتىڭ اراسى جەرمەن
 كوكتەي الشاق كورىنەدى. «ەلۋ جىلدا ەل جاڭا» دەگەنمىز
 وسى بولار. ول ماعان، ەلىمىز قوعامىنىڭ نەزەنۋ ساپارىنداى

الەۋمەتتىك قىممىلدارنىڭ تارىخقا قالدۇرغان بىر سوقپاقتى تاڭباسى سىياقتانا بەرەدى دە «جول تۈزلەمسە، ەل تۈزلەمەيدى ەكەن - اۋ» دەيتىن ويغا كەلمەن .

2

جاقىندا اۋدانداى بىر كوڭىل جەتەر اعايىنىم قىزىن ۇراتۋ تويىنا شاقىرىپتى . تۈستەن كەيىنگى قىزمەتتەن سوڭ تورت ادام جەڭىل ماشىنامەن قۇلجىدان جولغا شىعىپ ، جۇز كىلومەتر ارالىقتى بىر جارىم ساعات مولشەرىندە باسىپ كەشكى تويغا ۇلگىرىپ باردىق . توي تاماشالى جاقسى وتتى . ەرتەسى قىزمەت كۈنى بولغاندىقتان راقىمەت - قوشىمىزدى ايتىپ تۇنگى ساعات وندا ۇيگە قىزۋ قايتتىق . سىلكۋ جوق ، بىركىلۋ جوق ، جەل قاقپاي ، شاڭ جۇقپاي زۇلاپ كەلمەىز . بىلەنىڭ تايپالغان سايگۇلىك جورعالارىن «سۋ شايقالماس» دەۋىمىز وسى سىياقتانغان سوڭ ايتقانىمىز ەكەن عوي !

«تۈك كۆرمەگەندەي مىناۋىڭ ورنىسىز تاڭىرقاۋ عوي» دەپ وتىرغان شىعارسىز . سولاي دەۋگە دە بولار ەدى . بىراق ەسىمە بىز نارسە تۈسىپ وتىر :

1964 - جىلى ، ياعنى وسىدان تۈپ - تۇرا 36 جىل بۇرىن قاڭتاردىڭ باس شەنىندە ، ۇرىمجىدە اشلىعان التى ايللىق كاسپىتىك ۇيرەنۋگە باراتىن بولىپ وسى اۋداننان جالغىز جولغا شىققانىم بار ەدى . سوندا اۋدان مەن قۇلجا ارالىعىنا بىرجۇمادا ەكى رەت ، ۇستىنە كوك پەرەزىن جاپقان ، شىنە اينالدىرا تورت - بەس ۇزىن اعاش ورنىندىق قويىلعان «ازات» ماركالى قارا ماشىنا قاتىناسادى ەكەن . مەنىڭ اتتاپ السى ساپارغا شىققانىم دا وسى بولار . ودان بۇرىن ماشىناغا تۈسكەن -